

Slovník základních pojmů

Adaptivní očekávání (*adaptive expectations*) □ Očekávání vytvářená na základě minulé zkušenosti.

Administrativní monopol □ Je-li vstup na trh vázán na povolení státu a dá-li stát takové povolení jediné firmě, vzniká administrativní monopol.

Agregátní nabídka (*aggregate supply*) □ Funkce zachycující závislost reálného HDP, který firmy chtějí vyrábět, na cenové hladině.

Agregátní poptávka (*aggregate demand*) □ Funkce zachycující závislost reálného HDP, který domácnosti a firmy chtějí nakupovat, na cenové hladině.

Agregátní výdaje (*aggregate expenditures*) □ Součet výdajů na statky, vyrobené v dané ekonomice v daném roce. Zahrnujeme do nich výdaje firem, výdaje domácností, výdaje veřejného sektoru (státu a obcí) a čistý vývoz.

Akcelerující inflace (*acceleration of inflation*) □ Dochází k ní tehdy, když se stát permanentně pokouší snížit nezaměstnanost pod přirozenou míru politikou zvyšování agregátní poptávky.

Akcie (*share*) □ Vlastnický podíl v akciové společnosti. Akcie představuje vlastnické právo – právo spolurozhodovat ve firmě a právo podílet se na jejím zisku. Každá akcie dává akcionáři jeden hlas na valné hromadě, což je vrcholný orgán společnosti.

Akciová společnost (*joint stock company, corporation*) □ Firma, jejíž majetek je rozdělen na akcie a jejíž vlastníci jsou majitelé akcií – akcionáři.

Akomodování inflace (*accommodation of inflation*) □ Když centrální banka reaguje na inflační impuls zvýšením peněžní zásoby.

Aktivistická měnová politika (*activist monetary policy, stop-go policy*) □ Snaha centrální banky měnovou politikou působit proti cyklickým výkyvům.

Aktivum (*asset*) □ Majetek, který vlastníkově přináší výnos. Rozlišujeme aktiva reálná a finanční. Reálná aktiva jsou používána ve výrobě. Finanční aktiva (cenné papíry) představují práva na výnosy z reálných aktiv.

Alokační neefektivnost (*allocative inefficiency*) □ Vzniká, když jsou mezní náklady vyšší nebo nižší než mezní užitek.

Analýza nákladů a výnosů (*Cost Benefit Analysis*) □ Porovnávání mezních nákladů a mezních výnosů.

Anuita (*annuity*) □ Aktivum s omezenou dobou životnosti. Přináší výnos po omezenou dobu.

- Apresiasi měny (appreciation)** □ Zhodnocení měny v poměru k zahraničním měnám. Za jednotku domácí měny se platí více jednotek zahraniční měny (za jednotku zahraniční měny se platí méně jednotek domácí měny).
- Arbitráž (arbitrage)** □ Nakupování zboží na levnějším trhu (kde má nižší cenu) za účelem jeho prodeje na dražším trhu (kde má vyšší cenu). Arbitrážemi se prosazuje zákon jediné ceny.
- Banka s částečnými rezervami (fractional reserve bank)** □ Banka udržující v rezervách jen část přijatých vkladů. Díky tomu může poskytovat úvěry na úroky a vyplácet úroky z vkladů.
- Bankovní panika (run)** □ Hromadné vybírání vkladů, vyvolané ztrátou důvěry vkladatelů v banky. „Run“ může vést ke krachu i solidní a zdravé banky, neboť banka s částečnými rezervami nikdy nemůže vyplatit všechny vklady (či většinu vkladů).
- Běžný účet platební bilance (current account)** □ Platby za vývoz a dovoz zboží a služeb, důchody placené ze zahraničí a do zahraničí, a dále jednostranné převody (dary, dědictví aj.). Rozhodujícími položkami běžného účtu jsou platby za vývoz a dovoz zboží a služeb.
- Bilance zboží a služeb (Balance of trade)** □ Viz čistý vývoz.
- Bludný kruh chudoby (vicious circle of misery)** □ Hypotéza, že chudé země mají tak nízký produkt, že z něho nejsou schopny spořit a akumulovat kapitál. Protože nejsou schopny akumulovat kapitál, nejsou schopny zvýšit svůj produkt, a tak zůstávají chudé. „Bludný kruh chudoby“ se uzavírá.
- Byrokracie (bureaucracy)** □ Státní úředníci s rozhodovací pravomocí, kteří nejsou voleni ve volbách.
- Cech** □ Sdružení výrobců, které rozhoduje o vstupu jiného konkurenta na trh. Ten se musí stát členem cechu.
- Celkové náklady (total costs)** □ Náklady na celkový objem produkce.
- Celkový produkt výrobního faktoru (total factor product)** □ Celkový produkt dosažený z daného množství výrobního faktoru.
- Celkový příjem (total revenue)** □ Příjem firmy z celého množství prodané produkce.
- Celkový užitek (total utility)** □ Uspokojení spotřebitele z celkového množství statku, kterým disponuje.
- Cenová diskriminace (price discrimination)** □ Účtování různých cen různým skupinám kupujících, kteří se vyznačují odlišnou poptávkovou funkcí.
- Cenová elasticita (pružnost) nabídky (price elasticity of supply)** □ Udává, o kolik procent se změní nabízené množství statku, když se jeho cena změní o jedno procento.
- Cenová elasticita (pružnost) poptávky (price elasticity of demand)** □ Ukazatel, který udává, o kolik procent se změní poptávané množství statku, když se jeho cena změní o jedno procento.
- Cenový strop (price ceiling)** □ Státem stanovená maximální cena, kterou prodávající nesmějí překročit.

- Centrální banka** (*central bank*) □ Státní instituce, která má monopol na emisi peněz. Je „bankou bank“, protože poskytuje úvěry komerčním bankám. Může také poskytovat úvěry vládě.
- Cyklická nezaměstnanost** (*cyclical unemployment, demand-deficient unemployment*) □ Nezaměstnanost vznikající v hospodářské recesi. Na rozdíl od strukturální nezaměstnanosti postihuje téměř všechna odvětví ekonomiky.
- Cyklický rozpočtový schodek** (*cyclical budget deficit*) □ Ta část schodku, která vzniká, když HDP poklesne pod potenciální produkt. Příčinou cyklického schodku je výpadek daní a dalších příjmů, k němuž dochází v důsledku hospodářského poklesu.
- Časová preference** (*time preference*) □ Preferování přítomných statků (přítomné spotřeby) před budoucími statky (budoucí spotřebou).
- Čistý domácí produkt** (*net domestic product*) □ Domácí produkt, z něhož se odečítá opotřebení dříve vyrobených statků dlouhodobé životnosti.
- Čistý mezní produkt výrobního faktoru** (*net marginal factor product*) □ Přírůstek přidané hodnoty, vyvolaný zvýšením výrobního faktoru o jednotku (při ostatních faktorech nezměněných).
- Čistý vývoz zboží a služeb** (*net exports*) □ Rozdíl mezi hodnotou vývozu a hodnotou dovozu.
- Deflace** (*deflation*) □ Zvyšování kupní síly peněz. Projevuje se poklesem cen.
- Deflátor** □ Jeden z cenových indexů. Získáme jej podílem HDP v běžných cenách k HDP ve stálých cenách.
- Depreciace měny** (*depreciation*) □ Znehodnocení měny v poměru k zahraničním měnám. Za jednotku domácí měny se platí méně jednotek zahraniční měny (za jednotku zahraniční měny se platí více jednotek domácí měny).
- Deprese** (*depression, contraction*) □ Hluboká a dlouhá recese.
- Desinflace** (*desinflation*) □ Snižování míry inflace.
- Desinflační politika** (*desinflation policy*) □ Měnová politika zaměřená na snížení inflace.
- Diskontní půjčky** (*discount loans*) □ Půjčky, které centrální banka poskytuje komerčním bankám.
- Diskontní sazba** (*discount rate*) □ Úroková míra, kterou centrální banka požaduje ze svých diskontních půjček. Má přímý vliv na úrokovou míru na peněžním trhu a na trhu zapůjčitelných fondů.
- Disponibilní důchod** (*disposable income*) □ Důchod domácnosti po odečtení daní a přičtení transferů.
- Dividendy** (*dividends*) □ Podíl na zisku akciové společnosti, který se vyplácí akcionářům.
- Dlouhodobá rovnováha firmy (rovnováha trhu)** □ Situace, kdy se mezní náklady rovnají meznímu příjmu a současně firma dosahuje nulového ekonomického zisku. Tuto situaci označujeme jako rovnováhu trhu, protože firmy z trhu neodcházejí ani na něj nové firmy nevstupují, takže produkce celého trhu se nemění.

- Dobrovolná nezaměstnanost** (*voluntary unemployment*) □ Nezaměstnanost lidí, kteří hledají práci, ovšem jen za vyšší mzdu, než která na trhu práce převládá. Proto ji nenalézají.
- Dokonalý trh** (*perfect market*) □ Tržní situace, kdy jsou kupující dokonale informováni o všech prodávajících a jejich cenách, kupujícím nevznikají žádné náklady při přechodu od jednoho prodávajícího k jinému a statek je homogenní. Na dokonalém trhu je poptávka po statku jednotlivého prodávajícího dokonale elastická.
- Domácí produkt** (*domestic product*) □ Statky (zboží a služby) vyrobené na území dané ekonomiky za jeden rok.
- Dominantní postavení na trhu** □ Tržní situace, kdy na jednu firmu připadá velký podíl trhu.
- Dovozní clo** (*import tariff*) □ Částka (obvykle stanovená jako procento z hodnoty dovozu), kterou dovozce musí zaplatit státu.
- Dovozní kvóta** (*import quota*) □ Maximální objem dovozu, který je státem povolen.
- Důchodový efekt** (*income effect*) □ Spotřebitel při vyšší ceně kupuje méně statku proto, že mu původní částka nestačí na nákup původního množství.
- Důchodový efekt růstu mzdy** □ Když se zvýší mzda, nabízí člověk méně práce, protože mu zvýšení důchodu umožňuje nakupovat více všech statků, včetně volného času.
- Efekt reálných peněžních zůstatků** (*real balance effect*) □ Když se zvýší cenová hladina, lidé a firmy zjišťují, že se snížily jejich reálné peněžní zůstatky. Aby udrželi reálné peněžní zůstatky v původní výši, prodávají dluhopisy a jiná aktiva. To snižuje tržní cenu dluhopisů a jiných aktiv a zvyšuje úrokovou míru. V důsledku toho klesnou investice a spotřeba. Tudíž klesá reálný HDP.
- Efekt vytěšňování** (*crowding out effect*) □ Zvýšení státních výdajů, financované prodejem vládních dluhopisů, vede ke snížení soukromých výdajů (investic, spotřeby nebo čistého vývozu).
- Efektivní alokace** (*efficient allocation*) □ Takové rozmístění zdrojů mezi alternativní použití, kdy je mezní výnos z každého použití roven mezním nákladům.
- Efektivní tržní produkce** (*market efficiency*) □ Taková produkce statku, jejíž mezní užitek je roven mezním nákladům.
- Ekonomické náklady** (*economic costs*) □ Explicitní plus implicitní náklady.
- Ekonomický zisk** (*economic profit*) □ Rozdíl mezi příjmem a ekonomickými (explicitními plus implicitními) náklady.
- Elastická poptávka** (*elastic demand*) □ Poptávka je elastická, když změna ceny o jedno procento vyvolá změnu poptávaného množství o více než jedno procento. V takovém případě při zvýšení ceny klesnou výdaje na statek a při snížení ceny vzrostou výdaje na statek.
- Expanze** (*expansion, boom*) □ Zrychlení růstu reálného HDP.
- Expanzivní měnová politika** (*expansionary monetary policy*) □ Zvyšování peněžní zásoby a snižování úrokové míry s cílem snížit nezaměstnanost.
- Explicitní náklady** (*explicit costs*) □ Náklady, které platím za používání cizích výrobních faktorů.

- Finanční krize** (*financial crisis*) □ Zhroucení tržních cen aktiv (zejména akcií). Příčinou bývá ztráta důvěry investorů v domácí aktiva a snaha převést majetek do peněžních zůstatků nebo do zahraničních aktiv.
- Finanční účet platební bilance** (*financial account*) □ Bilancuje dovoz a vývoz kapitálu.
- Fixní náklady** (*fixed costs*) □ Náklady, které nezávisí na rozsahu činnosti a které vznikají, i když se nevyrábí.
- Frikční nezaměstnanost** (*frictional unemployment*) □ Krátkodobě nezaměstnaní lidé, kteří opustili staré zaměstnání a hledají nové.
- Funkce úspor** (*savings function*) □ Funkce, zachycující závislost úspor na reálné úrokové míře.
- Fúze** (*merger*) □ Sloučení dvou nebo více firem v jednu.
- Hospodářský cyklus** (*business cycle*) □ Střídání fází hospodářské expanze a recese (deprese).
- Hospodářský růst** (*economic growth*) □ Růst potenciálního produktu.
- Hranice produkčních možností** (*production possibilities frontier*) □ Všechny kombinace statků, které jsou dosažitelné při existujících výrobních zdrojích. Kombinace pod hranicí produkčních možností znamenají nevyužívání výrobních zdrojů.
- Hrubý domácí produkt, HDP** (*gross domestic product, GDP*) □ Domácí produkt, z něhož se neodečítá opotřebení dříve vyrobených statků dlouhodobé životnosti.
- Implicitní náklady** (*implicit costs*) □ Obětované výnosy z mých vlastních výrobních faktorů, které bych mohl mít v druhé nejlepší příležitosti.
- Index cen výrobců (PPI)** (*producer price index*) □ Cenový index, který měří růst cen výrobců.
- Index spotřebitelských cen (CPI)** (*consumer price index*) □ Cenový index, který měří růst cen ve spotřebitelském koši. Spotřebitelský koš vyjadřuje průměrnou spotřebu domácností.
- Indiferenční křivka** (*indifference curve*) □ Křivka, spojující všechny kombinace dvou statků, které spotřebiteli přinášejí stejné uspokojení.
- Inflace** (*inflation*) □ Zmenšování kupní síly peněz. Projevuje se růstem cen.
- Inflační cílování** (*inflation targeting*) □ Typ měnové politiky, kdy se centrální banka zavazuje udržet inflaci na určité hodnotě nebo v určitém pásmu.
- Inflační očekávání** (*inflationary expectations*) □ Očekávání budoucí inflace.
- Inflační spirála** (*vicious wage-price spiral*) □ Permanentní zvyšování mezd a cen. Po zvýšení cen prosadí odbory zvýšení mezd, které firmy přenášejí do cen, atd.
- Inovace** (*innovation*) □ Uvádění nových výrobků, služeb nebo výrobních postupů na trh.
- Investice** (*investment*) □ Použití úspor k výrobě kapitálových statků, k vyvíjení technologií a k získávání lidského kapitálu.
- Investiční funkce** (*investment function*) □ Funkce zachycující závislost investovaného kapitálu na reálné úrokové míře.
- Kapitál** (*capital*) □ Výrobní faktor vznikající odložením spotřeby do budoucna. Nabývá podobu fixního kapitálu (budovy, stroje atd.), zásob, technologií a lidského kapitálu (vzdělání).

- Kartel (nekalá kooperace) (collusion)** □ Dohoda firem o ceně a o dodávaném množství.
- Kolektivní mzdové dohody (collective wage contracts)** □ Vedení firmy uzavírá se svými zaměstnanci mzdovou dohodu, která je platná po delší dobu (u nás je to obvykle jeden rok). Během platnosti mzdové dohody je velmi obtížné změnit výši mezd, která je v dohodě stanovena.
- Komerční banka (commercial bank)** □ Banka přijímající vklady od soukromých osob a poskytující úvěry soukromým osobám.
- Kompenzující mzdové rozdíly (compensating wage differentials)** □ Mzdové rozdíly mezi některými profesemi, způsobené tím, že se tyto profese liší namáhavostí, nepříjemností nebo rizikovostí práce.
- Komplement (complement)** □ Statek, který se spotřebovává společně s určitým statkem.
- Konečné cíle měnové politiky (goals of monetary policy)** □ Inflace, nezaměstnanost, obchodní bilance.
- Kořistnický (predátorský) dumping (predatory pricing)** □ Prodej za cenu nižší než náklady, s cílem zničit konkurenty a získat dominantní nebo monopolní postavení na trhu.
- Kurzové flukтуаční pásmo** □ Centrální banka udržuje kurz měny v mezích stanoveného pásma.
- Lidský kapitál (human capital)** □ Vzdělání, které zvyšuje produktivitu práce a k jehož získání je nutná investice.
- Likvidita (liquidity)** □ Snadnost (rychlost a nízké náklady), s jakou lze aktivum přeměnit v prostředek směny – v peníze.
- Mezní míra časové preference (marginal rate of time preference)** □ Míra časové preference poslední spořené koruny.
- Mezní náklady (marginal costs)** □ Přírůstek celkových nákladů, vyvolaný zvýšením produkce o jednotku.
- Mezní produkt výrobního faktoru (marginal factor product)** □ Přírůstek produkce, vyvolaný zvýšením výrobního faktoru o jednotku (při ostatních faktorech nezměněných).
- Mezní příjem (marginal revenue)** □ Přírůstek celkového příjmu firmy, dosažený zvýšením prodeje o jednotku.
- Mezní užitek (marginal utility)** □ Přírůstek uspokojení spotřebitele z dodatečné jednotky statku.
- Měnová krize (exchange rate crisis)** □ Zhroucení měnového kurzu. Příčinou je ztráta důvěry investorů v aktiva a v měnu dané země a jejich snaha „utéci“ k jiným měnám.
- Měnová politika (monetary policy)** □ Politika centrální banky, která používá svých nástrojů v zájmu dosažení určitých cílů – inflace, nezaměstnanosti a obchodní bilance.
- Minimální cena (price floor)** □ Vládou stanovená minimální cena, pod kterou se na trhu nesmí prodávat ani kupovat.
- Míra časové preference (rate of time preference)** □ Udává, kolikrát cení člověk přítomné statky více než budoucí statky.

- Míra nezaměstnanosti** (*rate of unemployment*) □ Udává se podle vzorce $u = U / (U + L)$, kde u je míra nezaměstnanosti v procentech, U je počet nezaměstnaných a L je počet zaměstnaných.
- Míra rizika aktiva** (*rate of risk of an asset*) □ Pravděpodobnost očekávaného výnosu z aktiva.
- Míra výnosu z aktiva** (*rate of return of an asset*) □ Podíl očekávaného výnosu z aktiva k tržní ceně aktiva.
- Monopol** (*monopoly*) □ Tržní situace, kdy je na trhu jediný prodávající.
- Monopolistická konkurence** (*monopolistic competition*) □ Trh, který je nedokonalý z důvodu diferenciací produktu. Dlouhodobě se na něm prosazuje tendence k nulovému zisku, neboť neexistují bariéry pro vstup na trh.
- Monopolní zisk** (*monopoly profit*) □ Ekonomický zisk vyplývající z monopolního postavení na trhu.
- Morální hazard** (*moral hazard*) □ Chování jednoho z účastníků uzavřené transakce, které poškozuje ostatní účastníky transakce. Například chování banky, která investuje do rizikových projektů nebo půjčuje na rizikové investice a přitom riziko přenáší na jiné (na vkladatele nebo v případě státní záruky na daňové poplatníky).
- Mzdové a cenové strnulosti** (*wage and price rigidities*) □ Kolektivní mzdové dohody vytvářejí překážku pro pokles nominálních mezd a tím i cen. Nominální mzdy (a tím i ceny) jsou „strulé“ směrem dolů. Při poklesu poptávky jsou pak firmy nuceny snižovat výrobu a zaměstnanost.
- Nabídka** (*supply*) □ Funkce zachycující závislost nabízeného množství na ceně.
- Nabídka práce** (*labour supply*) □ Funkce zachycující závislost nabízené práce na reálné mzdě.
- Nabídkový „šok“ (nákladový „šok“)** (*supply side shock*) □ Náhlá změna agregátní nabídky. Může jít o mzdový „šok“ vyvolaný náhlým výšením mezd nebo o ropný „šok“ vyvolaný náhlou změnou ceny ropy.
- Náklad příležitosti** (*opportunity cost*) □ Obětovaný výnos (obětovaný užitek), který by člověk mohl mít v druhé nejlepší příležitosti.
- Nákladová inflace (náklady tlačená inflace)** (*cost push inflation*) □ Inflace, vyvolaná nákladovým inflačním impulzem (například růstem mezd nebo zvýšením ceny ropy). Aby se proměnil v inflaci, musí být inflační impulz akomodován růstem peněžní zásoby.
- Národní produkt** (*national product*) □ Statky (zboží a služby) vyrobené výrobními faktory, které jsou ve vlastnictví občanů dané země.
- Nástroje měnové politiky** (*tools of monetary policy*) □ Diskontní sazba, operace na volném trhu, povinná míra bankovních rezerv, devizové rezervy.
- Nedobrovolná nezaměstnanost** (*involuntary unemployment*) □ Nezaměstnanost lidí, kteří hledají práci za mzdu, jaká na trhu práce převládá, ale přesto ji nenalézají.
- Nedokonalý trh** (*imperfect market*) □ Tržní situace, kdy alespoň jedna z podmínek dokonalého trhu není splněna. Na nedokonalém trhu je poptávka po statku jednotlivého prodávajícího nedokonale elastická.

- Nedostatek** (*excess demand*) □ Situace na trhu, kdy je poptávané množství větší než nabízené množství.
- Neelastická poptávka** (*inelastic demand*) □ Poptávka je neelastická, když změna ceny o jedno procento vyvolá změnu poptávaného množství o méně než jedno procento. V takovém případě při zvýšení ceny vzrostou výdaje na statek a při snížení ceny klesnou výdaje na statek.
- Negativní externalita** (*negative externality*) □ Vzniká, když člověk nenese plně všechny náklady své činnosti a část těchto nákladů přenáší na jiné. Společenské náklady jsou vyšší než soukromé náklady. V důsledku toho je soukromě optimální množství statku vyšší, než by bylo společensky optimální.
- Neobchodovatelné statky** (*non-tradables*) □ Statky, u nichž se neprosazuje zákon jediné ceny, neboť náklady na arbitráž jsou velmi vysoké.
- Neplánované investice** (*unplanned investments*) □ Zvýšení zásob nad plánovanou úroveň. Obdobně neplánované desinvestice znamenají snížení zásob pod plánovanou úroveň.
- Nerovnovážná cena** (*disequilibrium price*) □ Tržní cena, při které existuje tržní nerovnováha (nedostatek nebo přebytek).
- Neúčinnost měnové politiky** (*policy ineffectiveness*) □ Hypotéza, že měnová politika není schopna ani v krátkém období zvýšit produkci a snížit nezaměstnanost, protože lidé tvoří racionální očekávání a reagují na expanzivní měnovou politiku ihned pouze zvyšováním cen a mezd.
- Nevylučitelnost ze spotřeby** (*non-excludability*) □ Nemožnost vyloučit ze spotřeby statku ty lidi, kteří odmítnou platit (černé pasažéry).
- Nezaměstnanost** (*unemployment*) □ Nezaměstnaní jsou lidé, kteří nepracují a hledají nějakou práci.
- Nezmenšitelnost ve spotřebě (nerivalita ve spotřebě)** (*non-rivalry*) □ Vlastnost některých statků (zejména veřejných statků). Je-li statek užíván jedněmi, nezmenšuje se a mohou jej stejně tak užívat jiní.
- Nominální domácí produkt** (*nominal domestic product*) □ Domácí produkt vyjádřený v běžných cenách (cenách daného roku).
- (Nominální) měnový kurz** (*exchange rate*) □ Cena měny vyjádřená v zahraničních měnách.
- Nominální peněžní zásoba** (*nominal money supply*) □ Peněžní zásoba v nominální hodnotě.
- Nominální peněžní zůstatky** (*nominal balances*) □ Peněžní zůstatky v nominální hodnotě.
- Nominální úroková míra** (*nominal interest rate*) □ Úroková míra z peněžní půjčky. Promítá se do ní jednak mezní míra časové preference a jednak očekávaná inflace.
- Nominální zvýšení mzdy** (*money wage increase*) □ Zvýšení mzdy v peněžních jednotkách.
- Oboustranná shoda potřeb** (*double coincidence of needs*) □ Situace, kdy člověk nabízející zboží A potřebuje zboží B a zároveň člověk nabízející zboží B potřebuje zboží A.

- V takovém případě lze uskutečnit přímou směnu dvou zboží bez použití peněz (prostředku směny).
- Odchod z trhu** □ Výrobce odchází z trhu daného statku do jiné příležitosti, když cena klesne na úroveň průměrných nákladů, tedy ekonomický zisk je nulový. Přitom výrobce považuje tento stav za dlouhodobý.
- Odlišování (diferenciace) produktu** (*product differentiation*) □ Systematická snaha výrobců odlišit se od konkurence jinými metodami než cenou (zejména změnami vlastností svého výrobku či služby).
- Oligopol** (*oligopoly*) □ Trh, na kterém je i v dlouhém období několik málo firem.
- Omezení konkurence** (*limits of competition*) □ Konkurence je omezena, pokud existují nějaké překážky pro vstup jiných prodávajících na daný trh.
- Opatrnostní zůstatky** (*precautionary balances*) □ Peněžní zůstatky sloužící k zabezpečování méně předvídatelných transakcí.
- Operace na volném trhu** (*open market operations*) □ Nákupy dluhopisů centrální bankou od soukromých osob nebo prodeje vládních dluhopisů centrální bankou soukromým osobám. Jsou jedním z nástrojů měnové politiky – centrální banka jich využívá ke změně peněžní zásoby.
- Optimální množství znečištění** (*optimal rate of pollution*) □ Takové znečištění, při němž se mezní škoda ze znečištění rovná mezním nákladům na snižování znečištění.
- Optimální objem produkce firmy (rovnováha firmy)** (*profit-maximizing output*) □ Objem produkce, při kterém se mezní náklady rovnají meznímu příjmu.
- Otevřený trh** (*open market*) □ Trh, kde neexistují žádné překážky pro vstup jiných prodávajících.
- Parita kupní síly** (*purchasing power parity*) □ Parita kupní síly měny znamená, že lze za tuto měnu koupit stejné množství zboží a služeb doma i v zahraničí. Měna má stejnou kupní sílu doma i v zahraničí.
- Peněžní agregát M1** (*monetary aggregate M1*) □ Viz úzce definované peníze.
- Peněžní agregát M2** (*monetary aggregate M2*) □ Viz široce definované peníze.
- Peněžní iluze** (*money illusion*) □ Peněžní iluze znamená, že si lidé dobře uvědomují růst své vlastní ceny, ale neuvědomují si po určitou dobu růst ostatních cen (případně si jej uvědomují jen mlhavě a neurčitě).
- Peněžní mezní produkt výrobního faktoru** (*marginal product value*) □ Mezní produkt výrobního faktoru násobený cenou vyráběného statku.
- Peněžní multiplikátor** (*money multiplier*) □ Zvýšením peněžní báze dochází k multiplikačním přírůstkům bankovních vkladů. Peněžní multiplikátor vyjadřuje vztah mezi přírůstkem peněžní zásoby a přírůstkem peněžní báze.
- Peněžní zásoba** (*money supply*) □ Suma peněz, kterou bankovní soustava vytvoří a kterou lidé a firmy drží jako peněžní zůstatky. Její velikost vyjadřujeme jedním z peněžních agregátů – M1 nebo M2.
- Peněžní zůstatky (hotovostní zůstatky)** (*money balances, cash balances*) □ Oběživo (mince a bankovky), které mají lidé při sobě, a zůstatky na bankovních účtech.

- Peníze (money)** □ To, co slouží jako prostředek směny. Podstatnou a nutnou vlastností peněz je, že je každý přijímá, protože ví, že za ně lze cokoli kdykoli koupit.
- Perpetuita (perpetuity)** □ Aktivum, které je „věčné“ – přináší výnos po neomezeně dlouhou dobu.
- Phillipsova křivka (Phillips curve)** □ Ukazuje korelaci mezi inflací a nezaměstnaností. Průběh křivky naznačuje, že vyšší inflace je spojena s nižší nezaměstnaností a naopak. To vedlo dříve ekonomy k představě, že hospodářská politika může volit mezi dvěma „zly“ – buď nižší nezaměstnanost za cenu vyšší inflace, nebo nižší inflaci za cenu vyšší nezaměstnanosti. Později se ukázalo, že tento vztah mezi inflací a nezaměstnaností je nanejvýš krátkodobý.
- Plánované investice (planned investments)** □ Investice, které neobsahují neplánovanou změnu zásob.
- Platební bilance (balance of payments)** □ Zachycuje platební transakce ekonomiky se zahraničím v daném roce. Bilancuje platby ze zahraničí a platby do zahraničí.
- Podnikatel (entrepreneur)** □ Podnikatel hledá „mezery na trhu“ – dosud neobjevené ziskové příležitosti, které využívá, a tím dosahuje ekonomického zisku.
- Politický cyklus (political cycle)** □ Tendence vlád krátce před volbami provádět expanzivní rozpočtovou politiku (zvyšovat výdaje, popř. snižovat daně), aby snížily nezaměstnanost, a po volbách naopak provádět restriktivní rozpočtovou politiku (snižovat výdaje, popř. zvýšit daně), aby snížily inflaci.
- Poptávka (demand)** □ Poptávka je funkce, která ukazuje závislost poptávaného (kupovaného) množství na ceně.
- Poptávka po peněžních zůstatcích (demand for money)** □ Funkce zachycující závislost výše peněžních zůstatků na úrokové míře.
- Poptávka po práci (demand for labour)** □ Funkce zachycující závislost poptávané práce na reálné mzdě.
- Poptávková inflace (poptávkou tažená inflace) (demand pull inflation)** □ Inflace vyvolaná poptávkovým inflačním impulzem – zvýšením některé složky agregátních výdajů (investic, spotřeby, státních výdajů nebo čistého exportu). Aby se proměnil v inflaci, musí být inflační impulz akomodován růstem peněžní zásoby.
- Poptávkový „šok“ (demand side shock)** □ Náhlá změna agregátní poptávky.
- Potenciální produkt (potential output)** □ Reálný HDP vyráběný při přirozené míře nezaměstnanosti.
- Povinná míra bankovních rezerv (required minimum reserve ratio)** □ Centrální banka má ze zákona právo stanovit komerčním bankám minimální hranici, pod kterou jejich míra rezerv nesmí klesnout.
- Pozitivní externalita (positive externality)** □ Vzniká, když si člověk nemůže přisvojit veškeré výnosy ze své činnosti a když si část těchto výnosů přisvojují jiní. Společenské výnosy jsou vyšší než soukromé výnosy. V důsledku toho je soukromě optimální množství statku nižší, než by bylo společensky optimální.

- Pozvolná desinflační politika** (*gradual policy*) □ Politika umírněné měnové restrikce, která chce snižovat inflaci pomalu a postupně (aby se vyhnula hluboké depresi a vysoké nezaměstnanosti).
- Pravidlo stálého měnového růstu (měnové cílování)** (*stable money supply growth rule, monetary targeting*) □ Typ měnové politiky, kdy se centrální banka zavazuje zvyšovat peněžní zásobu stálým zvoleným tempem.
- Problém pána a správce** (*principal-agent problem*) □ V případech, kde je vlastnictví a řízení oddělené, manažeři nemusí mít stejné zájmy jako vlastníci.
- Produkční funkce** (*production function*) □ Funkce, která udává závislost vyrobené produkce na množství používaných výrobních faktorů.
- Průměrné náklady** (*average costs*) □ Náklady na jednotku produkce. Je to podíl celkových nákladů a objemu produkce.
- Průměrný produkt výrobního faktoru** (*average factor product*) □ Produkt připadající na jednotku daného výrobního faktoru. Získáme jen jako podíl celkového produktu a množství daného faktoru.
- Přebytek** (*excess supply*) □ Situace na trhu, kdy je nabízené množství větší než poptávané množství.
- Přímka spotřebních možností (rozpočtová přímka)** (*budget line*) □ Přímka, spojující všechny kombinace dvou statků, které spotřebitel (při daných cenách těchto statků) může za svůj důchod kupovat.
- Přirozená míra nezaměstnanosti** (*natural rate of unemployment*) □ Míra nezaměstnanosti, na kterou se trh práce navrácí po prolomení mzdových strnulostí a po vyprchání peněžních iluzí. Zahrnuje frikční a strukturální nezaměstnanost a dobrovolnou nezaměstnanost. Projevuje se tím, že při ní nedochází k akceleraci ani k deceleraci inflace.
- Přirozený monopol** (*natural monopoly*) □ Jsou-li dodávky statku vázány na přenosovou soustavu, jejíž vytvoření představuje rozhodující nákladovou položku, vzniká přirozený monopol.
- Racionální ekonomické chování** (*rational economic behaviour*) □ Volba takových postupů a prostředků, kterými člověk dosáhne svých cílů s minimálními náklady.
- Racionální neznalost** (*rational ignorance*) □ Člověk dává přednost neznalosti, když jsou *mezní náklady* na získání dodatečné znalosti vyšší než *mezní výnos* z této znalosti.
- Racionální očekávání** (*rational expectations*) □ Očekávání vytvářená na základě dnešních informací o pravděpodobném budoucím vývoji.
- Razantní desinflační politika** (*cold turkey policy*) □ Silně restriktivní politika, která chce snížit inflaci rychle (i za cenu hlubšího hospodářského poklesu a vysoké nezaměstnanosti).
- Reálná peněžní zásoba** (*real money supply*) □ Peněžní zásoba očištěná od inflace tak, že nominální peněžní zásobu dělíme cenovým indexem.
- Reálná úroková míra** (*real interest rate*) □ Reálná úroková míra je nominální úroková míra minus očekávaná inflace. Odráží tedy pouze mezní míru časové preference.

Reálné peněžní zůstatky (*real balances*) □ Peněžní zůstatky očištěné od inflace tak, že nominální zůstatky dělíme cenovým indexem.

Reálné zvýšení mzdy (*real wage increase*) □ Takové zvýšení mzdy, které umožňuje nakupovat více statků.

Reálný domácí produkt (*real domestic product*) □ Domácí produkt vyjádřený ve stálých cenách (cenách některého z minulých roků, vzhledem k němuž chceme měřit reálný růst domácího produktu).

Reálný měnový kurz (*real exchange rate*) □ Nominální měnový kurz násobený poměrem zahraniční a domácí cenové hladiny.

Recese (*recession*) □ Zpomalení růstu reálného HDP.

Relativní verze parity kupní síly □ Změna měnového kurzu odpovídá rozdílu ve změnách cenových hladin doma a v zahraničí. Pokud například je domácí inflace vyšší než zahraniční inflace, bude docházet k deprecaci domácí měny v rozsahu odpovídajícímu rozdílu mezi domácí a zahraniční inflací.

Renta (*rent*) □ Částka, kterou vlastník výrobního faktoru dostává navíc nad transferovou platbu. Je to rozdíl mezi skutečným výnosem a obětovaným výnosem z druhé nejlepší příležitosti.

Restriktivní měnová politika (*restrictive monetary policy*) □ Snižování peněžní zásoby a zvyšování úrokové míry s cílem snížit inflaci.

Režim stabilního měnového kurzu (*fixed exchange rate regime*) □ Centrální banka udržuje stabilní měnový kurz intervencemi na měnovém trhu.

Režim volně pohyblivého měnového kurzu (*floating*) □ Centrální banka neintervenuje na měnovém trhu a nechává měnový kurz volně „plavat“ podle nabídky a poptávky.

Rovnováha platební bilance (*balance of payments equilibrium*) □ Suma plateb ze zahraničí je rovna sumě plateb do zahraničí. Nastává, je-li schodek (přebytek) běžného účtu stejný jako přebytek (schodek) kapitálového účtu.

Rovnovážná cena (*equilibrium price, market-clearing price*) □ Tržní cena, která zajišťuje tržní rovnováhu.

Rovnovážný HDP (*equilibrium GDP*) □ HDP vznikající při plánované úrovni investic. Jsou-li skutečné investice vyšší než plánované (tj. dochází k neplánovanému růstu zásob), HDP bude klesat. Jsou-li naopak skutečné investice nižší než plánované (tj. dochází k snižování zásob pod plánovanou úroveň), HDP bude růst.

Selhání motivací (*incentive failure*) □ Když stát reguluje monopolu cenu tak, že k jednotkovým nákladům přičítá stanovenou přírážku, nemá monopol žádné motivace ke snižování svých nákladů. Je mu jedno, jestli má náklady nízké nebo vysoké.

Setrvačná inflace (*inertial inflation*) □ Inflace, která se udržuje na základě inflačních očekávání. Lidé a firmy očekávají inflaci a již předem ji zakalkulují do svých cen a do mzdových požadavků.

Schodek státního rozpočtu (rozpočtový schodek) (*government budget deficit*) □ Rozdíl mezi státními výdaji a státními příjmy.

- Specializace na základě absolutní výhody** (*absolute advantage*) □ Člověk (firma, země) se specializuje na tu činnost, ve které je lepší než jiní lidé (firmy, země).
- Specializace na základě komparativní výhody** (*comparative advantage*) □ Člověk (firma, země) se specializuje na tu činnost, ve které je lepší než v jiných činnostech.
- Spotřebitelská substitute** (*consumer substitution*) □ Nahrazování uspokojení z jedné statků uspokojením z jiných statků.
- Spotřebitelův přebytek** (*consumer's surplus*) □ Rozdíl mezi částkou, kterou by spotřebitel byl ochoten zaplatit za statek, a částkou, kterou skutečně na trhu zaplatí.
- Spotřební daň** (*sales tax*) □ Daň vyměřovaná z fyzické jednotky prodaného statku.
- Spotřební funkce** (*consumption function*) □ Funkce zachycující vztah mezi spotřebou a disponibilním důchodem.
- Statek** (*commodity, good*) □ Zboží nebo služba uspokojující potřeby.
- Státní dluh** (*government debt*) □ Vzniká kumulací rozpočtových schodků, na jejichž financování si vláda vypůjčuje od soukromého sektoru (prodejem vládních dluhopisů).
- Státní rozpočet** (*government budget*) □ Balance vládních příjmů a vládních výdajů.
- Strukturální nezaměstnanost** (*structural unemployment*) □ Lidé, kteří ztratili zaměstnání v určité profesi nebo v určitém kraji a hledají nové zaměstnání v jiné profesi nebo v jiném kraji. Na rozdíl od frikční nezaměstnanosti vyžaduje strukturální nezaměstnanost obvykle rekvalifikaci.
- Strukturální rozpočtový schodek** (*structural budget deficit*) □ Rozpočtový schodek při potenciálním produktu.
- Substituční efekt** (*substitution effect*) □ Spotřebitel při vyšší ceně kupuje méně statku proto, že jej substituuje (nahrazuje) jinými statky.
- Substituční efekt růstu mzdy** □ Když se zvýší mzda, nabízí člověk více práce, protože substituuje zdražený volný čas statky kupovanými za mzdu.
- Substitut** (*substitute*) □ Statek, který je spotřebiteli schopen nahradit uspokojení z jiného statku (z jiných statků).
- Subvence k ceně** (*price subsidy*) □ Částka, kterou stát vyplácí výrobcům na každou jednotku prodaného statku. Jde vlastně o negativní spotřební daň.
- Široce definované peníze** (*broad money*) □ Též peněžní agregát M2. Zahrnují oběhivo a zůstatky na běžných a na termínovaných účtech.
- Technická substitute** (*technological substitution*) □ Substitute (nahrazování) jednoho výrobního faktoru ve výrobě jiným výrobním faktorem.
- Transakční náklady** (*transaction costs*) □ Náklady (časové i peněžní) na vyjednávání (vyhledávání a kontaktování partnerů, smlouvání) a na uzavírání smluv.
- Transakční zůstatky** (*transaction balances*) □ Peněžní zůstatky sloužící k zabezpečování běžných transakcí (nákupů).
- Transferová platba** (*transfer payment*) □ Minimální částka, která stačí k převedení výrobního faktoru z jednoho použití do druhého. Její výše odráží obětovaný výnos z druhého nejlepšího použití faktoru, jinak řečeno, jeho obětovanou příležitost.

- Transfery** (*transfers*) □ Platby osobám, od nichž stát (obce) protihodnotou nedostávají žádné zboží ani služby. Jedná se o přerozdělování.
- Tržní rovnováha** (*market equilibrium*) □ Situace na trhu, kdy se nabízené množství rovná poptávanému množství.
- Účetní náklady** □ V ekonomické praxi označení pro explicitní náklady.
- Účetní zisk** □ Rozdíl mezi příjmem a účetními náklady.
- Úrok** (*interest*) □ Nájemní cena zapůjčitelných fondů.
- Úroková míra** (*rate of interest, interest rate*) □ Podíl úroku k hodnotě zapůjčeného kapitálu.
- Úroková parita** (*interest parity*) □ Měnový kurz se ustálí na takové úrovni, při které jsou očekávané míry výnosu z aktiv v obou zemích stejné.
- Úspory** (*savings*) □ Odkládání spotřeby do budoucna. Záměna přítomné spotřeby za budoucí spotřebu.
- Utopené náklady** (*sunk costs*) □ Náklady, které neovlivní volbu mezi alternativními možnostmi, protože jsou vynaloženy v každém případě.
- Úzce definované peníze** (*narrow money*) □ Těž peněžní agregát M1. Zahrnují jen oběživo a zůstatky na běžných účtech.
- Variabilní náklady** (*variable costs*) □ Náklady, které se mění s rozsahem činnosti. Pokud výroba roste, rostou i variabilní náklady, pokud výroba klesá, klesají také.
- Veřejná volba** (*public choice*) □ Politické rozhodování voličů, politiků a státních či obecních úředníků.
- Veřejné statky** (*public goods*) □ Statky, které jsou charakterizovány nevylučitelností ze spotřeby. V důsledku toho není možné jejich užívání zpoplatnit a musí být poskytovány bezplatně.
- Veřejné výdaje na zboží a služby** (*public expenditures*) □ Výdaje státu a obcí na zboží a služby. Zahrnujeme do nich také mzdy zaměstnanců veřejného sektoru, neboť jsou to platby za jejich služby státu (obcím).
- Vládní dluhopisy** (*government bonds*) □ Dluhopisy, která vláda vydává a prodává, aby získala peníze na pokrytí svého rozpočtového schodku.
- Vlastnictví** (*ownership*) □ Soubor vlastnických práv k majetku – zejména právo majetek užívat, právo mít z něho výnosy, právo jej pronajmout nebo prodat.
- Volné statky** (*free goods*) □ Statky, které jsou v době spotřebovávání bezplatné.
- Volné zdroje** (*common resources*) □ Zdroje, které jsou využívány bezplatně.
- Výrobní faktor** (*factor of production*) □ To, co slouží k výrobě (poskytování) statků.
- Zahraniční dluh** (*foreign debt*) □ Součet dluhů domácích osob vůči zahraničním osobám.
- Zájmová skupina** (*interest group*) □ Skupina, která prosazuje své zájmy politickým tlakem, většinou na úkor spotřebitelů nebo daňových poplatníků.
- Zákon jediné ceny** (*law of one price*) □ Cena statku tenduje ke stejné výši na všech trzích.
- Zákon klesajících výnosů** (*law of diminishing returns*) □ Jsou-li některé výrobní faktory fixní a některé variabilní, dochází (od určitého objemu produkce) s růstem pro-

dukce k poklesu mezního produktu variabilního faktoru. Příčinou je klesající vybavenost variabilních faktorů fixními faktory.

Zapůjčitelné fondy (zápůjční kapitál) (*loanable funds*) □ Úspory ve všech podobách (bankovní úvěry a cenné papíry), nabízené k zapůjčení zejména pro investice.

Zastavení činnosti □ Výrobce zastaví činnost, když cena klesne na úroveň průměrných variabilních nákladů. Přitom ještě nechce odejít z trhu daného statku do jiné příležitosti, protože očekává, že pokles ceny je přechodný. Proto je ochoten nést krátkodobě ekonomickou ztrátu ve výši fixních nákladů.

Zavěšení měny (*pegged exchange rate*) □ Centrální banka udržuje stabilní kurz domácí měny vůči některé silné světové měně.

Zpoždění měnové politiky (*policy lags*) □ Rozpoznávací zpoždění, rozhodovací zpoždění a zpoždění zapůsobení. Díky těmto zpožděním uplyne jeden až dva roky, než měnová politika plně zapůsobí.

Zprostředkující cíle měnové politiky (*targets of monetary policy*) □ Peněžní zásoba, úroková míra, měnový kurz.